

YOZUV DARSLARIDA SAMARALI USULLARDAN FOYDALANISH

Amirkulova Zebuniso Mustafakulovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

“Pedagogika” kafedrasi dotsenti,

Eshmirzayeva Muslima Faxriddin qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

magistranti.

Annotasiya: *Ushbu maqolada yozuv darslarida foydalanish mumkin bo'lgan samarali usullar va ulardan foydalanish mumkin bo'lgan jarayonlar haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *texnologiya, fonetika, nutq tovushlari, usullar.*

Ma'lumki, “Texnologiya” tushunchasi texnikaviy taraqqiyot bilan bog'liq holda fanga kirib kelgan. U grekcha so'z bo'lib, “tehne” –san'at, mahorat, “logos” fan, ta'limot so'zlaridan tashkil topgan. Ta'lim barcha faol va sust o'zgarishlar ta'sirini qabul qilavermaydi, jamiyatda bo'layotgan voqealarga esa o'z ta'sirini o'tkazadi. Ana shu nuqtai nazardan ta'limdagi o'zgarishlar faqatgina natija sifatida emas, balki jamiyatning kelgusidagi o'ziga xos rivojlanish shartidir¹. Bu asar syujeti yuzasidan o'quvchilarga savol tuzdirishda, qahramonlarga tasvir berishda o'z ifodasini topagi.² Pedagogik texnologiyaga asoslangan ta'lim jarayonida o'qituvchi faoliyati va o'quvchi faoliyati doirasi aniq belgilanadi, ta'limni tashkil etishning aniq texnologiyasi ko'rsatiladi. Hozirgi ta'lim metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy vositalardan biri interfaol ta'lim va tarbiya usullarini joriy qilishdan iborat.³ Quyida biz boshlang'ich sinf o'quvchilari bilishi zarur bo'lgan asosiy yozuv usullari bor.

Chiziqli usul

Qaysiqir harfni yozilishini o'rganish uchun o'quvchi bu harf qanday belgilarga ega ekanligini, harfdagi alohida elementlarning joylashish o'rnini, uning kattaligini va hokazolarni o'rganib olishi kerak. O'quvchiga harfning yozilishini to'g'ri o'rgatish uchun uning qatoridagi o'rni to'g'ri joylashtirish va qatorini qog'oz varag'ida

¹ Aldjanova I.R. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda pedagogik innovatsiyalardan foydalanish. – T.: “Fan va texnologiyalar” nashriyoti, 2011. – B.3.

² Qosimova K va boshqalar. Ona tili o'qitish metodikasi. ..”Noshir”.2009.

³ Bahriyev A., Bahriyeva N. Yangi pedagogik texnologiyalar orqali o'qitishda ichki motivatsiyani shakllantirish. Xalq ta'limi jurnali, 2006

joylashish o'rnini bilish uchun qog'ozda gorizantal, yotiq chiziqlar chiziladi, shunda daftarning betida o'ziga xos setka paydo bo'ladi. O'quvchilar unga har bir alohida harfni yozib boradilar.

Genetik usul

Genetik usul to'g'ri yozishga o'rgatishning asosiy uslubi hisoblanadi. Boshlang'ich maktabning dasturida ko'rsatilishicha alifbeni o'rganish vaqtida bolalar alifbeda harflar qanday joylashgan bo'lsa, shu tartibda yozilishida oson yoki qiyinligidan qat'iy nazar ketma-ket o'rganiladi. Genetik usul bilan yozuvga o'rgatish hozirgi kunda alifbeni o'rganib bo'lgandan so'ng to'g'ri yozuvga o'rgatish hozirgi kunda butun borishida amalgam oshiriladi. Bu uslubning afzalligi shundan iboratki, o'quvchi yozuvdagi harfni alifbedagi tartibda emas, balki uning yozilishidagi murakkab tomonlarigava yozuvdagi harf avvalgi yozuv mashqlariga mos kelishi kerak. Oldiniga o'quvchilar oddiyroq va yengil harflarni yoza boshlaydilar, keyinchalik esa birmuncha murakkabroq va oxirida qiyin mashqlarni yozadilar.

Bunday ketma-ketlikning afzallik tomoni shundaki, o'quvchi 1-2ta elementni o'zlashtirib olib shakli jihatidan soddaroq bo'lgan harfga o'tadi. So'ng qandaydir shriftni yoki alohida bir elementni qo'shish orqali yangi harflarni o'rganishga o'tiladi.

Bu quydagi tartibda amalgam oshiriladi:

1. O'qituvchi hozir yozuv bilan shug'ullanishlarini aytib o'tadi. O'quvchilar mashg'ulotga kerak bo'ladigan narsalarni tayyorlab qo'yadilar.
2. Undan keyin o'qituvchi sinf doskasidagi harf yoki so'zning yozilish tartibini tushuntirib beradi, o'quvchilar esa o'qituvchining yozish jarayonidagi qo'l harakatlarini takrorlab borishlari lozim.
3. O'qituvchi tomonidan so'z o'quvchilar bilan o'qib boriladi va havoda yozish mashqlari bir necha bor takrorlanadi. Bunday tayyorgarlik mashqlaridan so'ng o'quvchilar daftarga yozishga o'tadilar. Yozish malakasini egallab borishga o'rgatish maqsadida avvaliga sodda elementlardan tashkil etilgan so'zlarni keyin esa murakkabroq so'zlarni yozishga o'tiladi.

Nusxaga qarab ko'chirish usuli

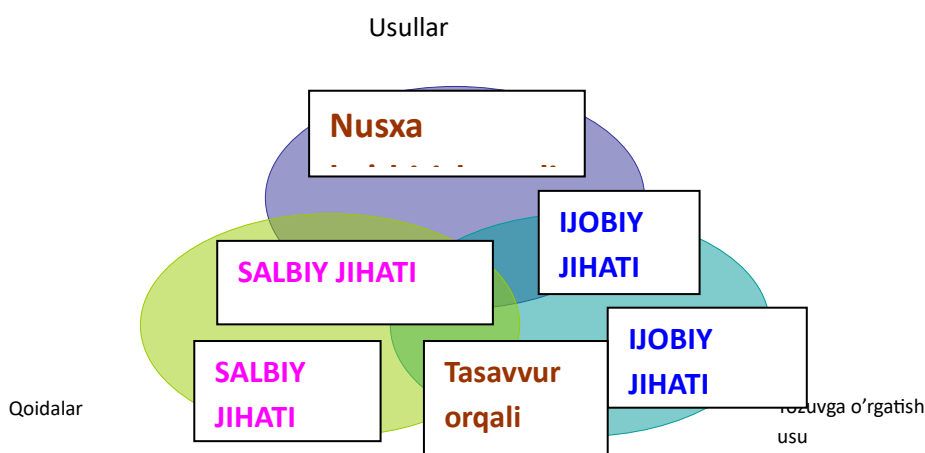
Bu usul ham yuqoridagi usullardan kam bo'lmagan samaradorlikka ega. Bolalarning ko'chirish jarayonida namoyon bo'ladi. Bu usul qadimiy usul bo'lib,

hozirgi kunda ham qimmatini yo'qotnagan holda qo'llanilib kelinmoqda. Bu usulda o'quvchilar harflarni "Husnixat" kitobi yoki "Yozuv daftari"- dagi namunalarga qarab ko'chirib yozadilar. Tayyor holdagi nuqtalar bilan ifodalangan harflar ustidan qo'lni yurgizib mashq qilish mexanik jarayon bo'lib, o'quvchilar bu topshiriqni oson bajaradilar. "Husnixat" daftarida berilgan namunaga qarab yozdirish o'qituvchining vaqtini tejaydi, ish unumini oshiradi. Yosh bolani yozuvga o'rgatishda doimooddiydan murakkabga qarab boramiz. 1- sinf yozuv daftarida harflardan oldin belgilarning nusxasi berilgan. Ularning ustidan yozadi.

Tasavvur orqali yozish usuli

Bolalarda tasavvur orqali havoda harflar shaklini yozdirish qo'llanadi. O'qituvchi doskaga yozib ko'rsatgan harf yoki uning bog'lanishlarini o'quvchilarga ruchkani havoda harakatlantirib ko'rsatadi va bu orqali o'quvchida harf haqida tasavvur hosil qilinadi. So'ng o'quvchi daftarga yozishga kirishadi. Bunday mashq usuli o'quvchining qiziqishini oshiradi. Bu usulning salbiy jihati shundayki, o'qituvchi bu uslubdan foydalanganda barcha o'quvchilarning qo'l harakatini to'g'ri yoki noto'g'riligini bir paytda tekshira olmaydi. Bunda bir necha o'quvchining qo'l harakatini kuzatib tegishli ko'rsatma beriladi. Tasavvur orqali yozdirish bolalar estetikasini shakllantiradi. Ijobiy natijalarni beradi. Boshqa usublardan kam bo'lmagan natijani beradi.

Quyida ko'rsatib o'tilgan usullar asosida o'quvchilarda yozuvga o'rgatish jarayonlari to'g'ri tashkil etiladi va yozma savodxonlik rivojlantiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Qosimova K va boshqalar. Ona tili o`qitish metodikasi. .:"Noshir".2009.
2. Aldjanova I.R. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda pedagogik innovatsiyalardan foydalanish. – T.: “Fan va texnologiyalar” nashriyoti, 2011.
3. Bahriyev A., Bahriyeva N. Yangi pedagogik texnologiyalar orqali o‘qitishda ichki motivatsiyani shakllantirish. Xalq ta’limi jurnali, 2006